

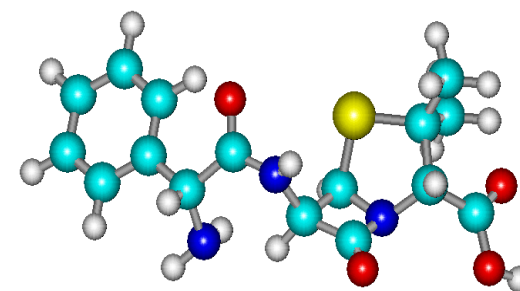
Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Chemie organických látek

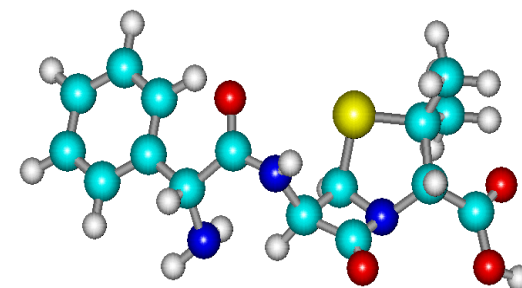
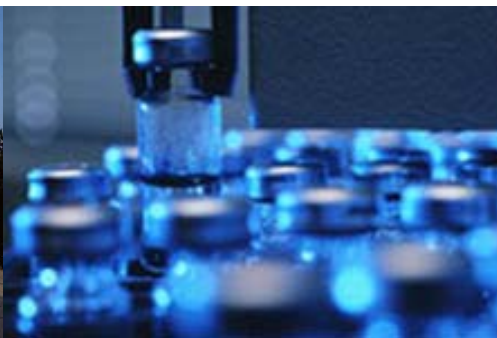
doc. Ing. Pavel Bobál', CSc.

MUNI
PHARM

Ústav
chemických
léčiv

Chemie organických látek

7. Chemie alkoholů a fenolů, etherů, thiolů a sulfidů – 1. část

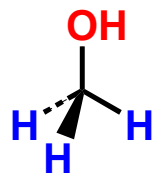
doc. Ing. Pavel Bobál', CSc.

**MUNI
PHARM**

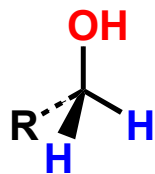
Ústav
chemických
léčiv

Úvod

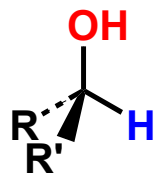
Alkoholy a fenoly - obsahují hydroxylovou skupinu

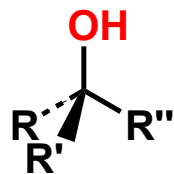
alkohol primární

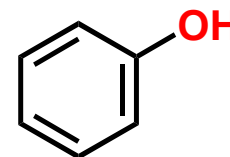
alkohol primární

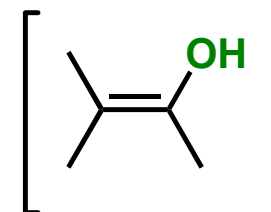
alkohol sekundární

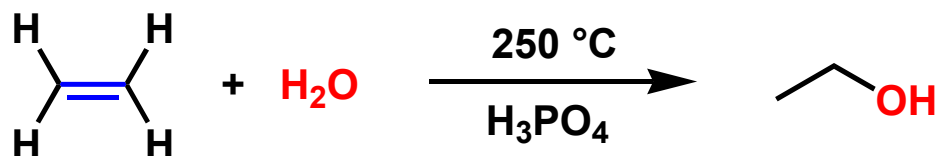
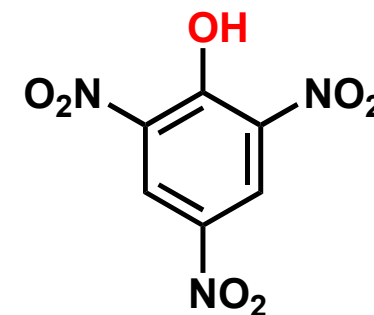
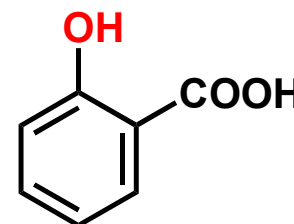
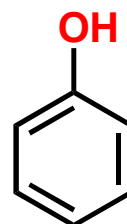
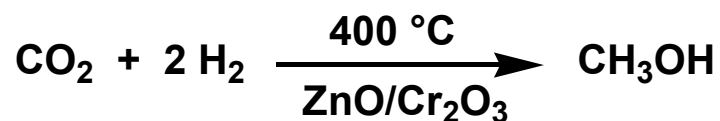
alkohol terciární

fenol

enol

Názvosloví alkoholů a fenolů

Alkoholy – deriváty uhlovodíků – sufix **-ol**

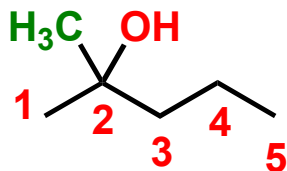
- nejdelší uhlíkatý řetězec obsahující hydroxylovou skupinu – sufix **-ol**,
- číslování řetězce – OH – nejnižší lokant,
- název – substituenty v abecedním pořadí,

Fenoly –

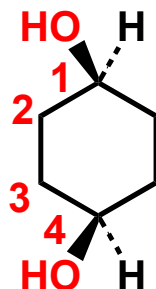
- základ – **fenol** (hydroxybenzen)

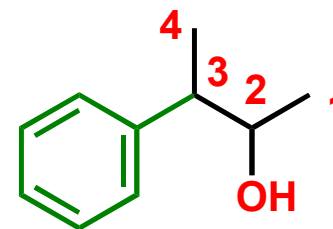
Názvosloví alkoholů a fenolů

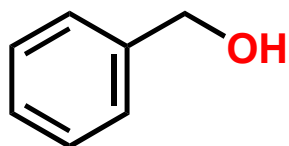
2-methylpentan-2-ol

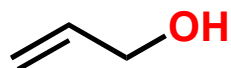
cis-cyklohexan-1,4-diol

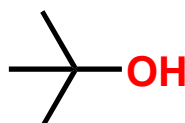
3-phenylbutan-2-ol

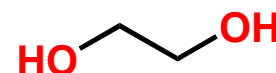
benzylalkohol
(fenylmethanol)

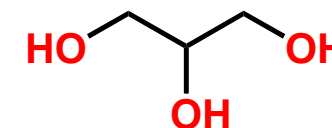
allylalkohol
(prop-2-en-1-ol)

terc-butylalkohol
(2-methylpropan-2-ol)

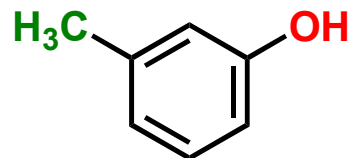
ethylenglykol
(ethan-1,2-diol)

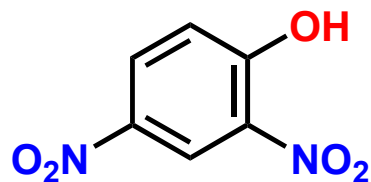
glycerol
(propan-1,2,3-triol)

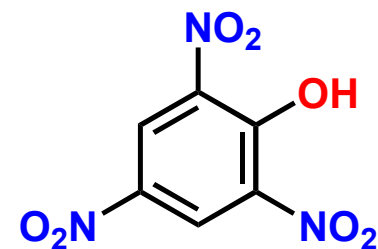
Názvosloví alkoholů a fenolů

m-methylfenol
(*m*-kresol)

2,4-dinitrofenol

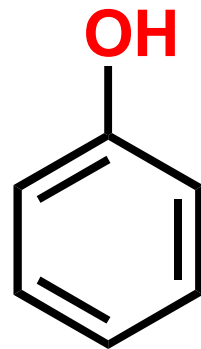
2,4,6-trinitrofenol
kyselina pikrová

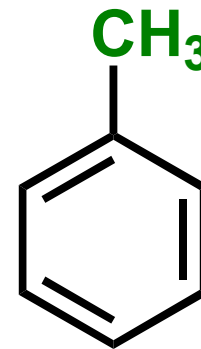
Vlastnosti alkoholů a fenolů: Vodíkové vazby

Srovnání relativních molekulových hmotností a teplot varu vybraných sloučenin

Sloučenina	M_r	T. v. [°C]
propan-1-ol	60	97
butan	58	- 0,5
chlorethan	65	12,5

fenol: t. v. 181,7 °C

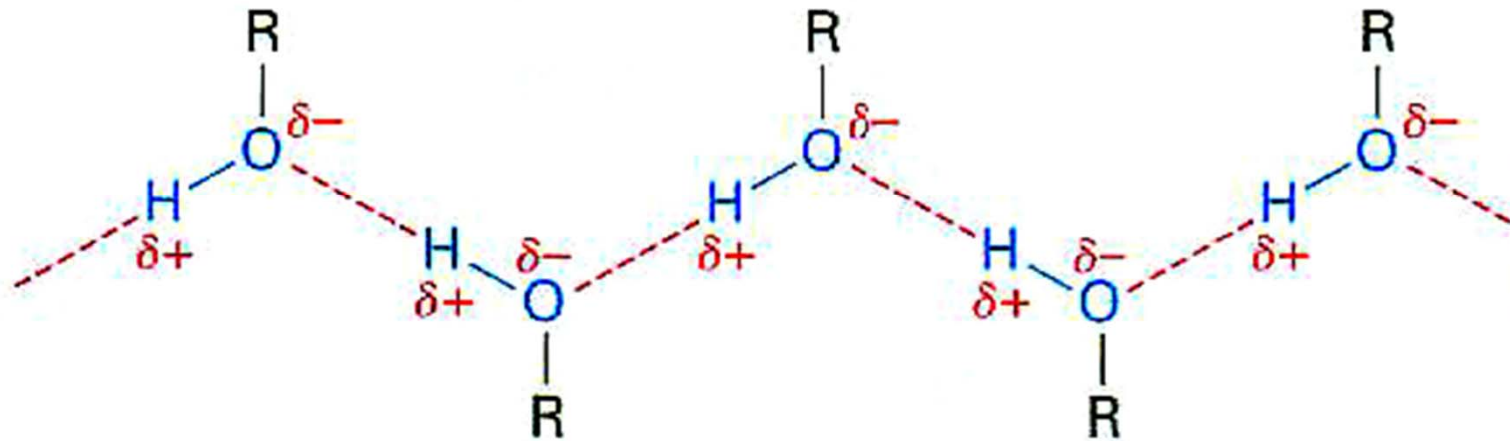

toluen: t. v. 110,6 °C

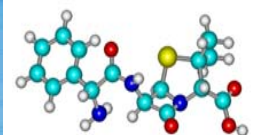

Vlastnosti alkoholů a fenolů: Vodíkové vazby

Vodíkové vazby – zvýšené teploty varu

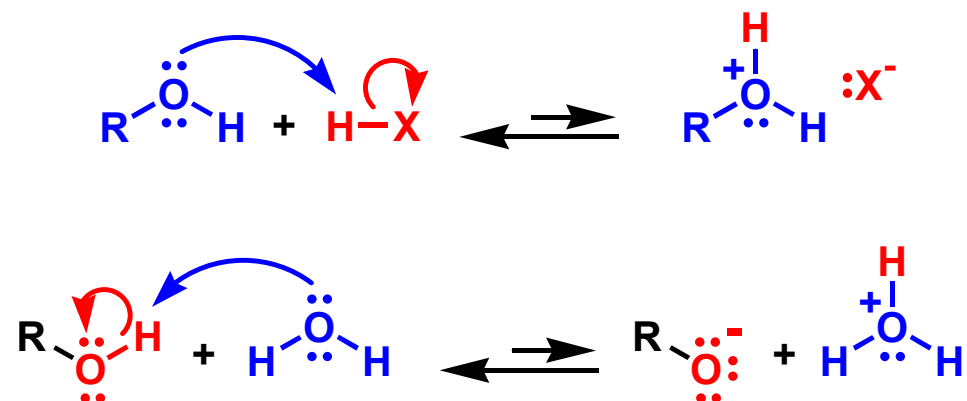
- význam – v biologických systémech (bílkoviny, nukleové kyseliny, ...)

Vlastnosti alkoholů a fenolů: Kyselost a bazicita

Alkoholy – slabé kyseliny nebo báze

Konstanta kyselosti a pK_a

$$K_a = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{A}^-]}{[\text{HA}]}$$

$$pK_a = -\log K_a$$

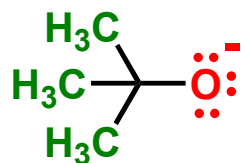

Vlastnosti alkoholů a fenolů: Kyselost a bazicita

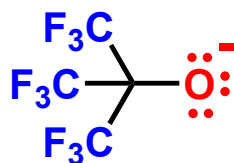
Alkohol nebo fenol	pK_a	
$(CH_3)_3COH$	18.00	slabší kyselina
CH_3CH_2OH	16.00	
H_2O	15.74	
CH_3OH	15.54	
CF_3CH_2OH	12.43	
<i>p</i> -Aminophenol	10.46	
CH_3SH	10.3	
<i>p</i> -Methylphenol	10.17	
Phenol	9.89	
<i>p</i> -Chlorophenol	9.38	
<i>p</i> -Nitrophenol	7.15	
		silnější kyselina

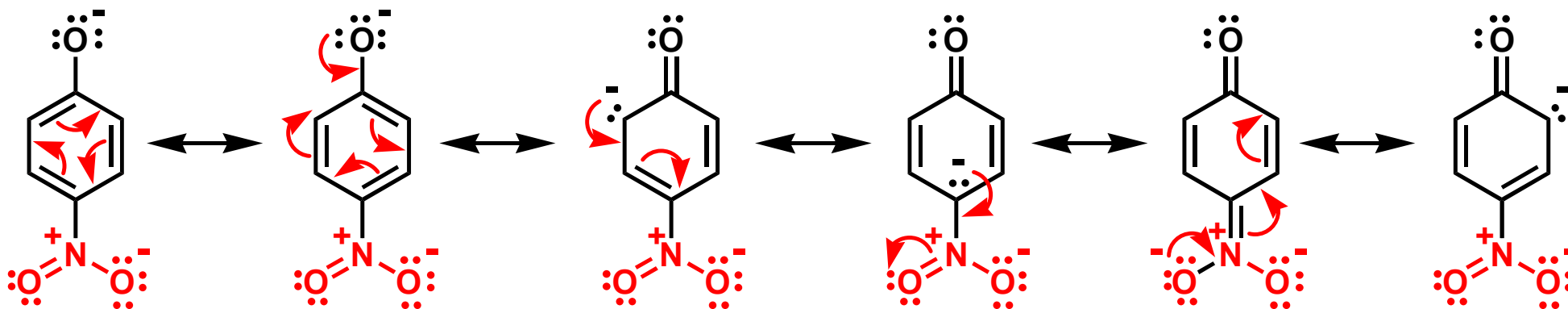
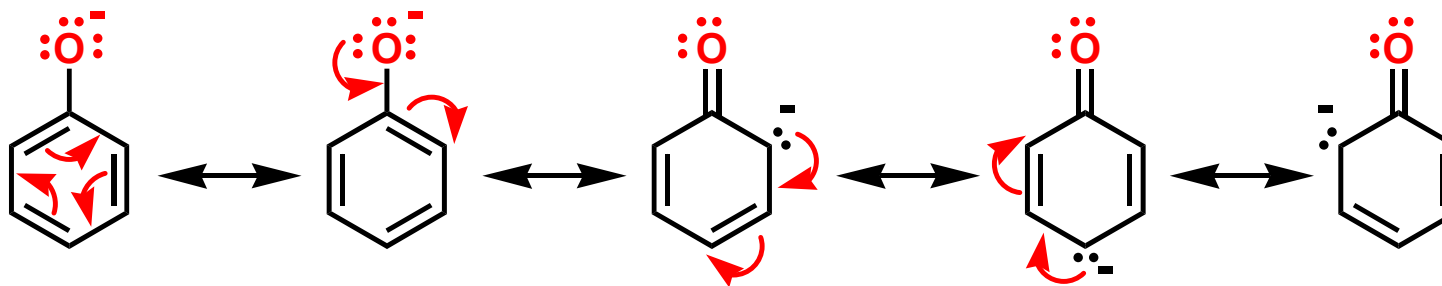
Vlastnosti alkoholů a fenolů: Kyselost a bazicita

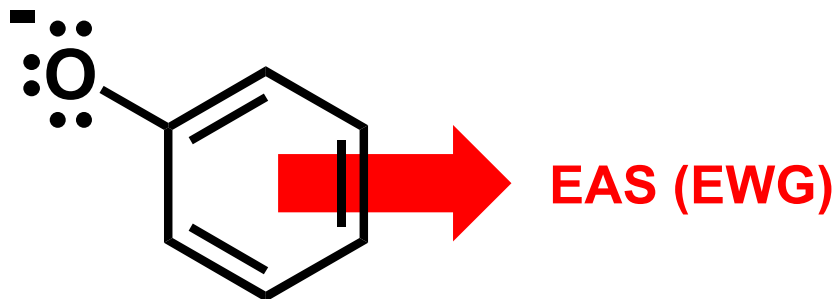
pKa 18,0

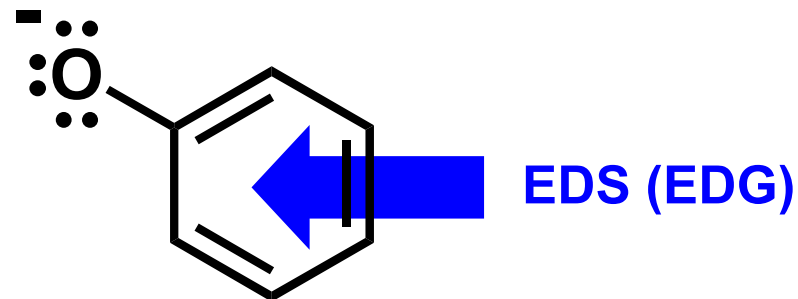
pKa 5,4

Vlastnosti alkoholů a fenolů: Kyselost a bazicita

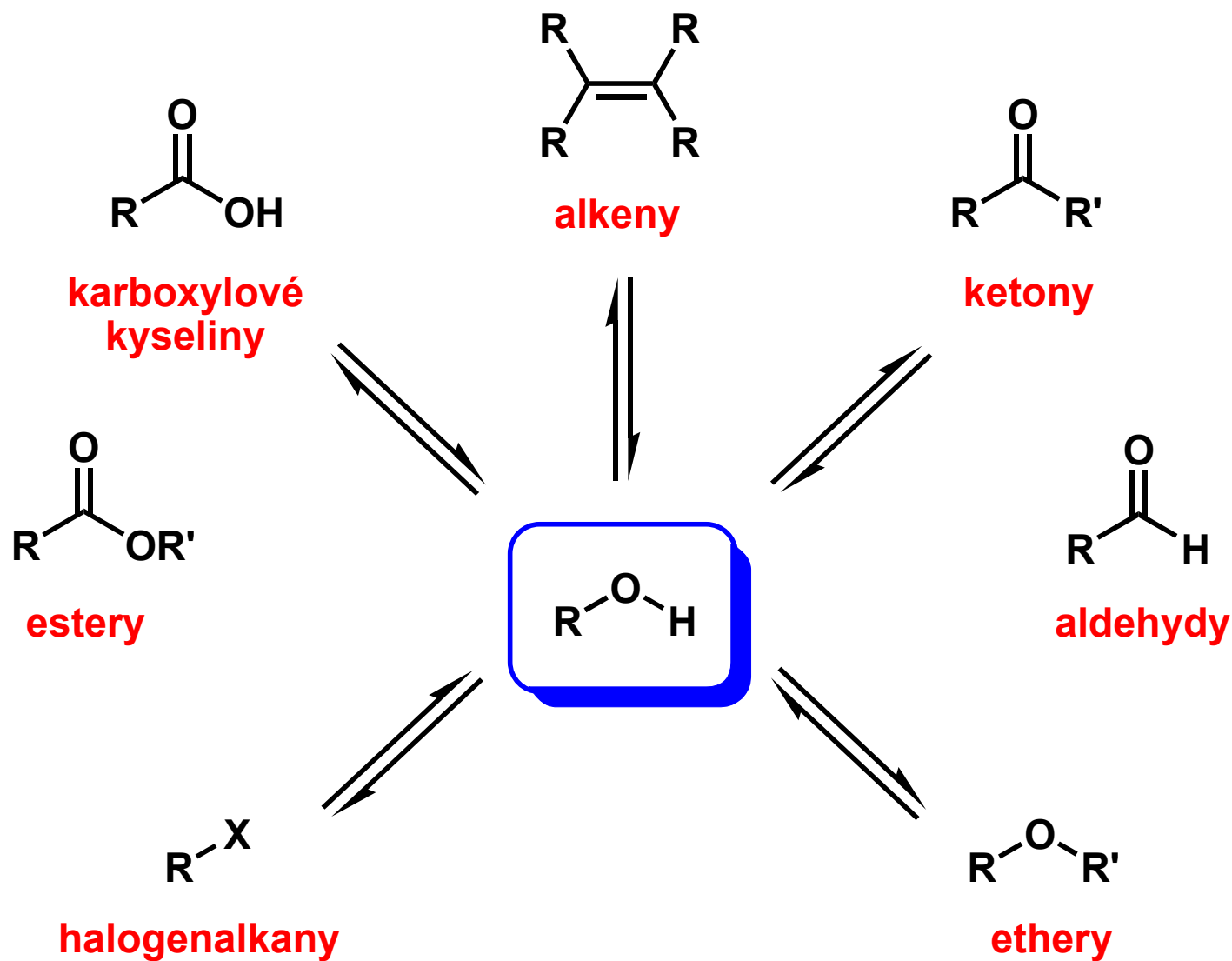
elektronakceptorní skupiny (EAS)
electronwithdrawing group (EWG)
stabilizují fenoxidový ion
zvýšení kyselosti fenolu

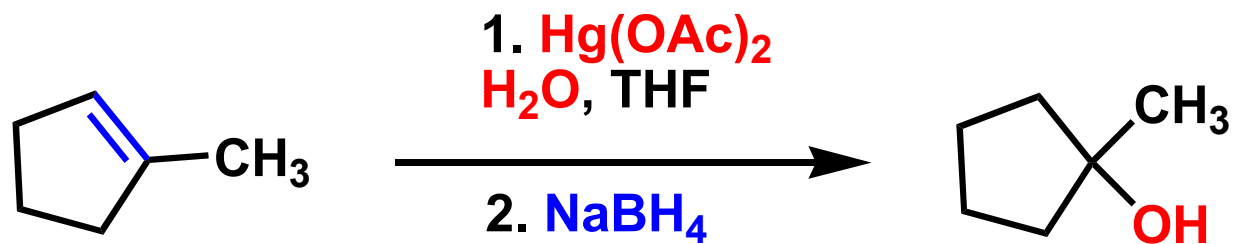
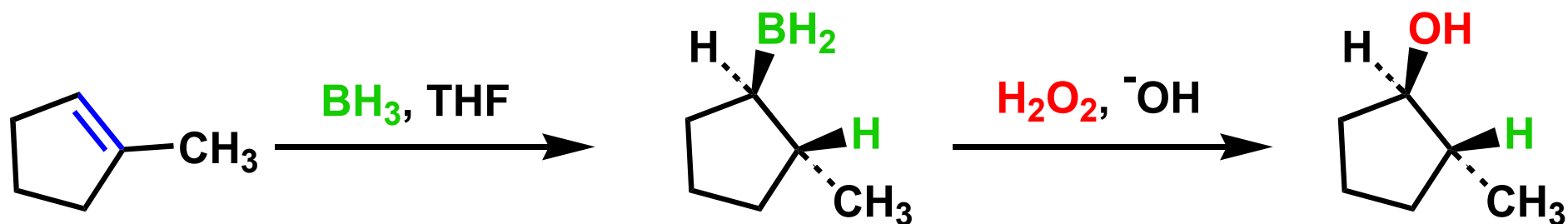
elektrondonorní skupiny (EDS)
electrondonating group (EDG)
destabilizují fenoxidový ion
pokles kyselosti fenolu

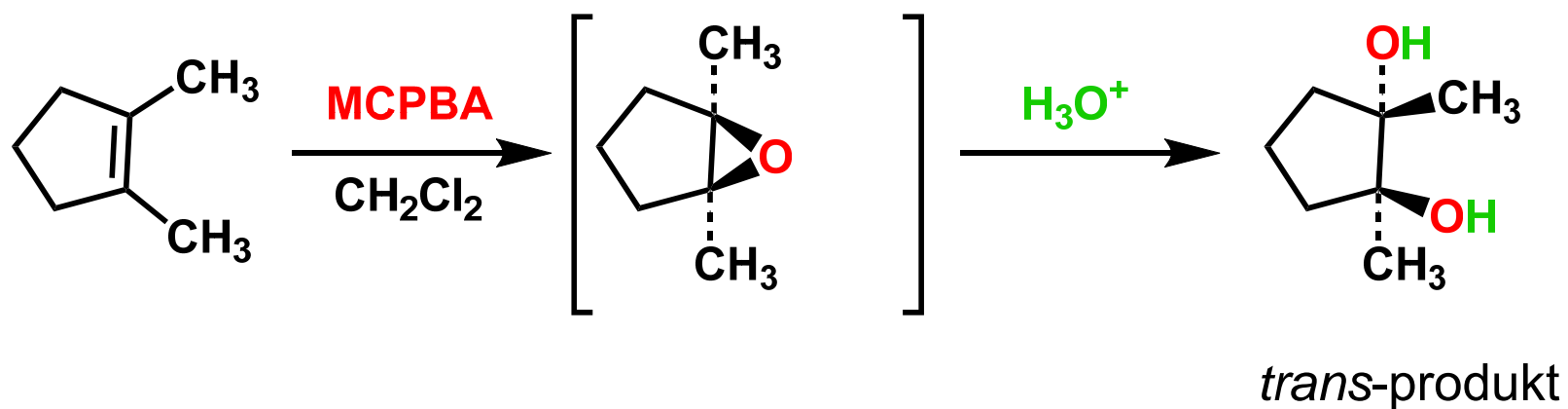
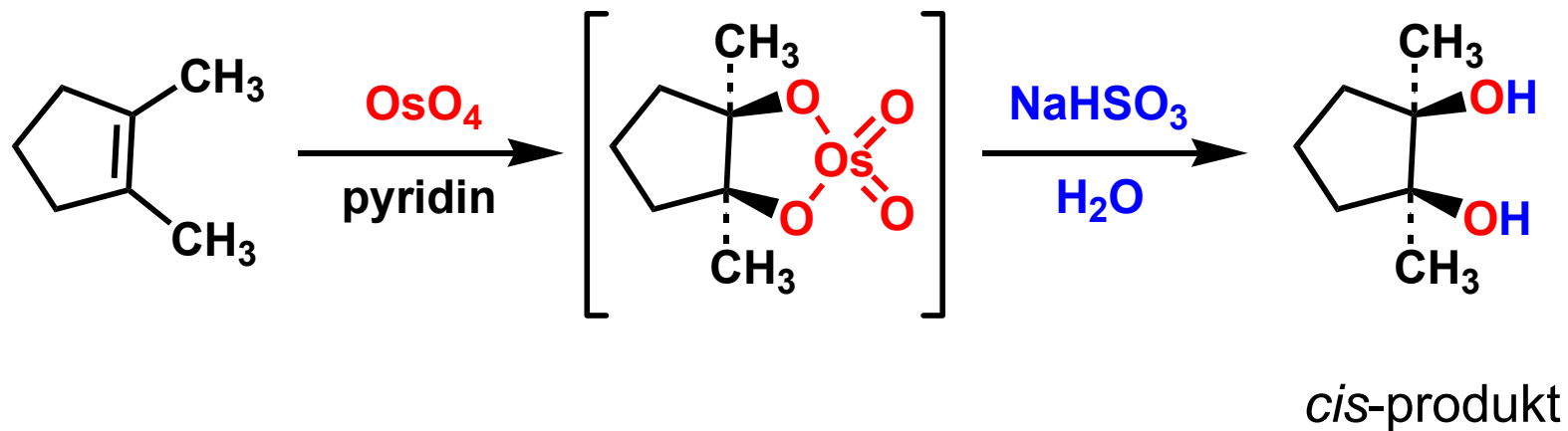
Příprava alkoholů a fenolů

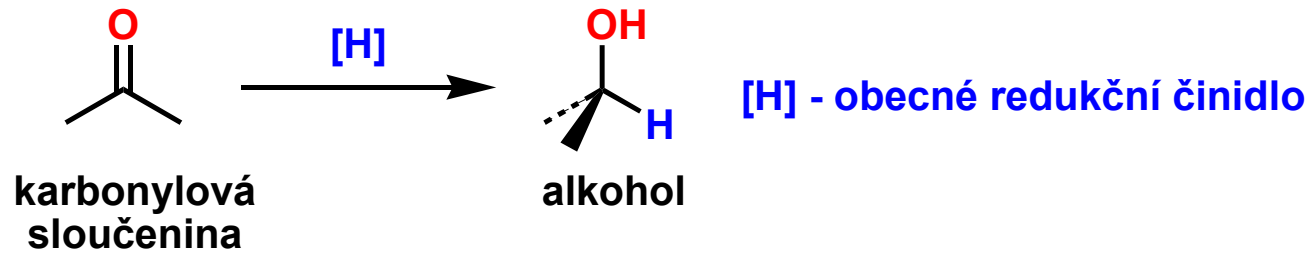
Příprava alkoholů a fenolů: Hydroborace a hydroxymerkurace

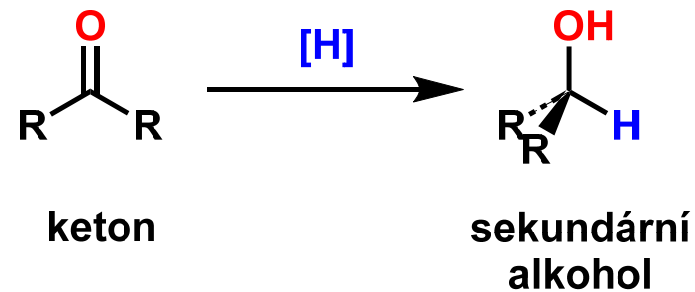
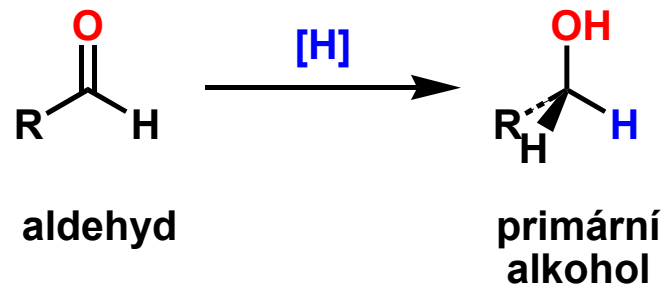
Příprava alkoholů a fenolů: Oxidace - dioly

Příprava alkoholů a fenolů: Redukce karbonylových sloučenin

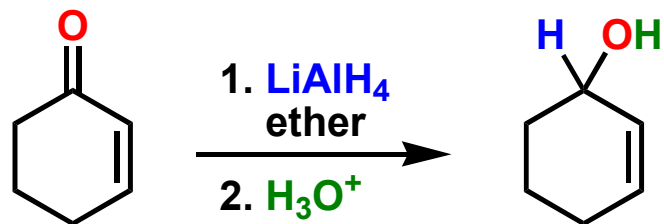
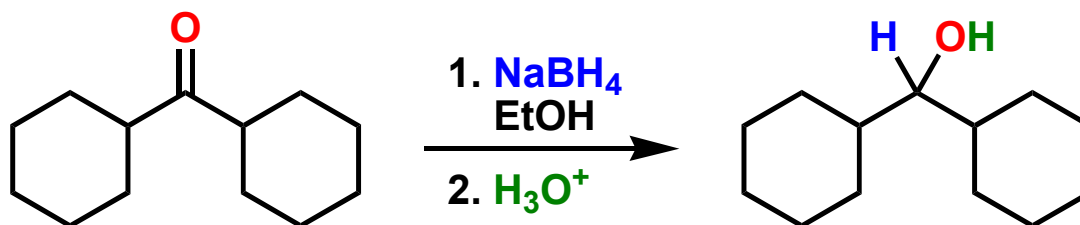
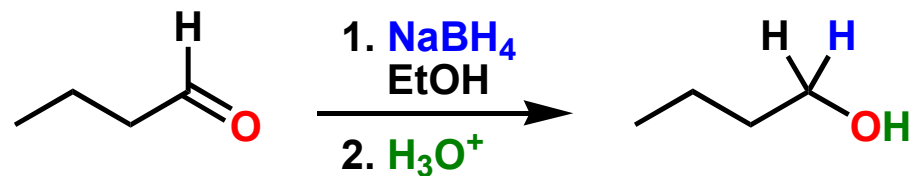

Redukce aldehydů a ketonů

Příprava alkoholů a fenolů: Redukce karbonylových sloučenin

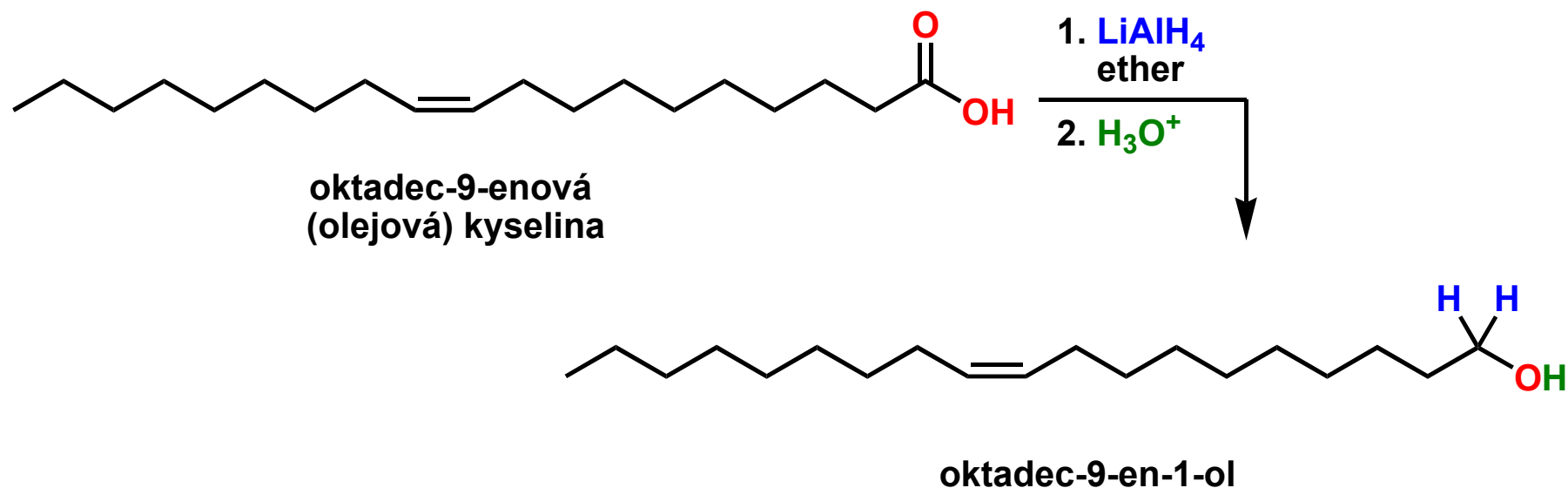
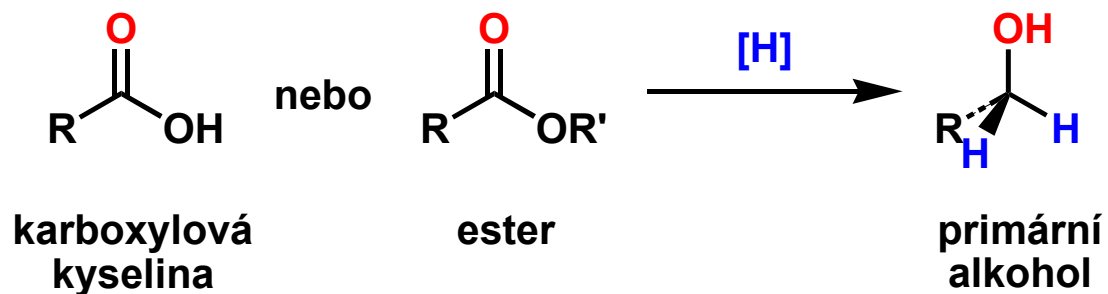

cyklohex-2-enon

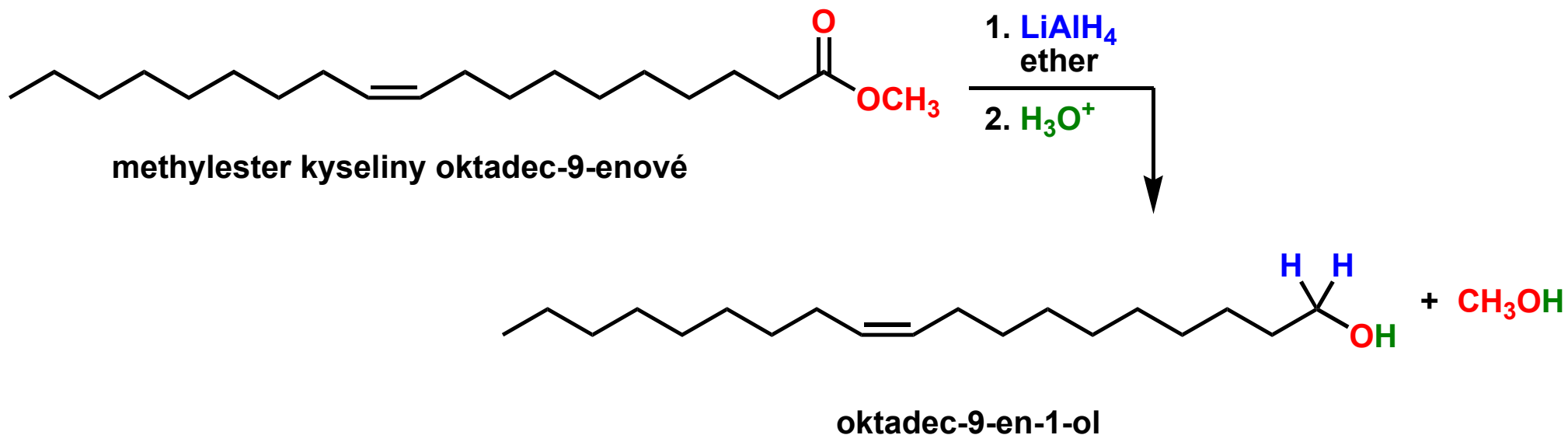
cyklohex-2-en-1-ol

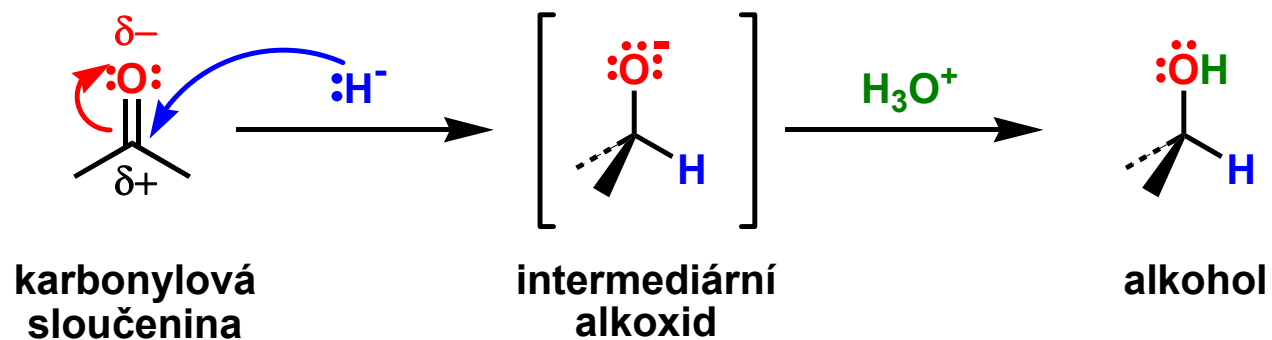
Příprava alkoholů a fenolů: Redukce karboxylových kyselin a esterů

Příprava alkoholů a fenolů: Redukce karboxylových kyselin a esterů

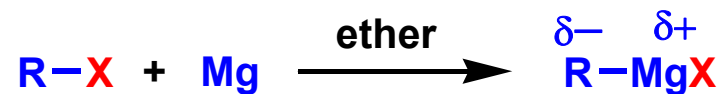

- mechanismus

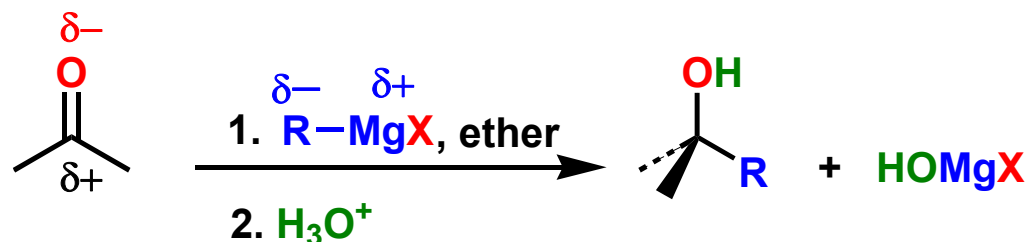

Příprava alkoholů a fenolů: Adice Grignardových činidel na karbonylové sloučeniny

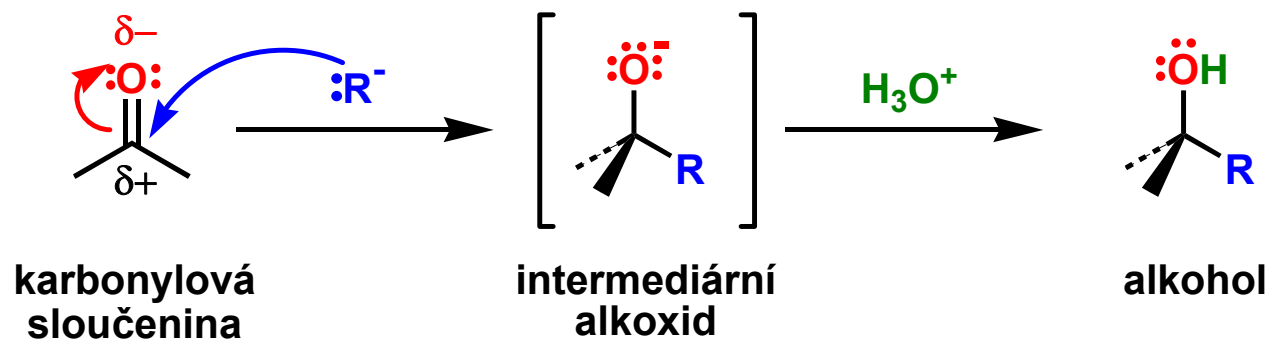
Grignardovo činidlo:

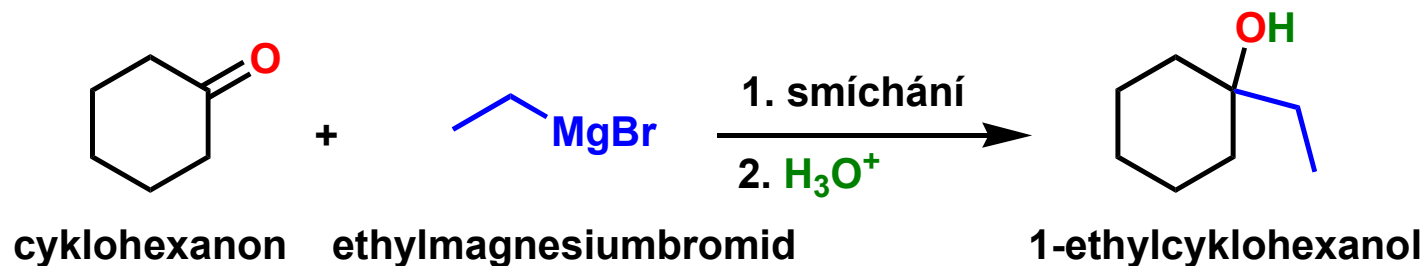
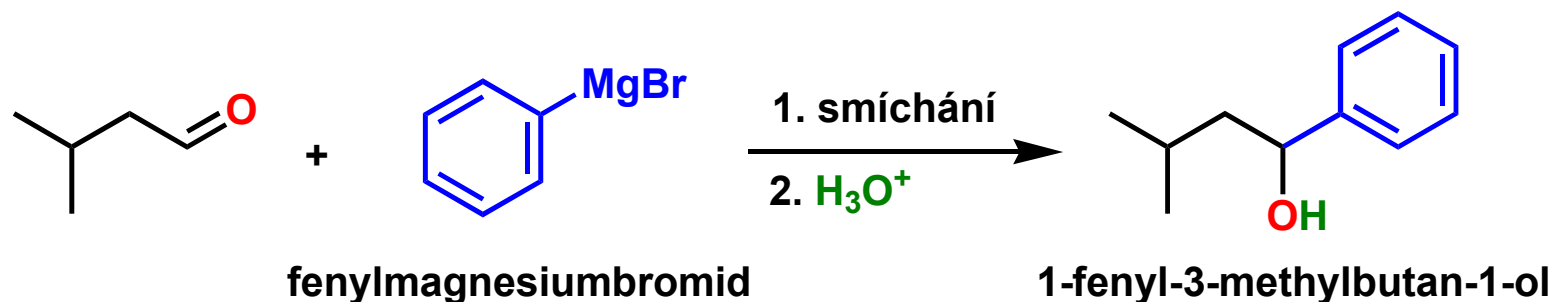
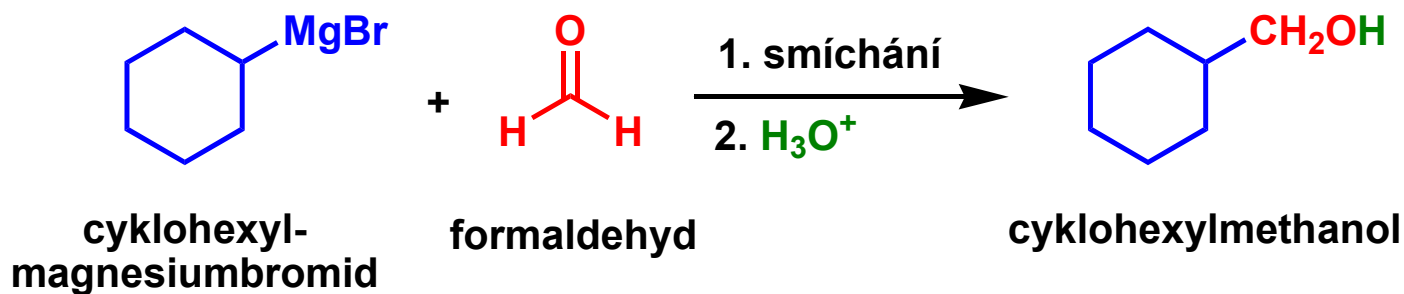
Adice Grignardových činidel:

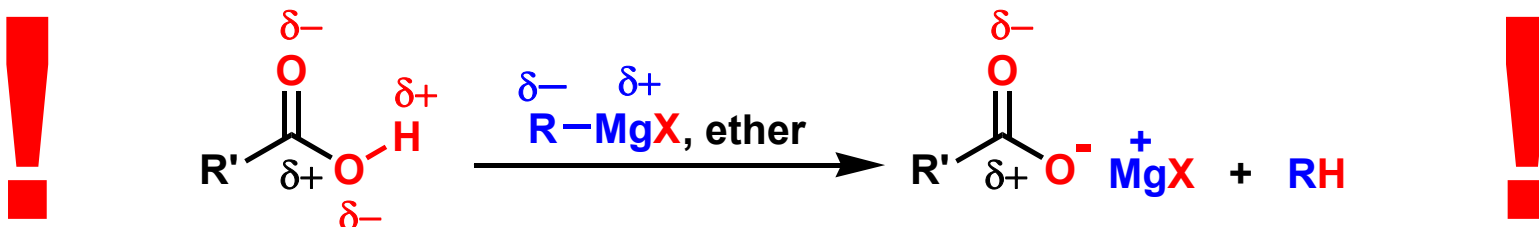
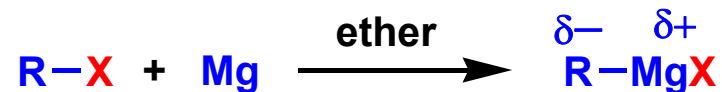
Mechanismus adice:

Příprava alkoholů a fenolů: Adice Grignardových činidel na karbonylové sloučeniny

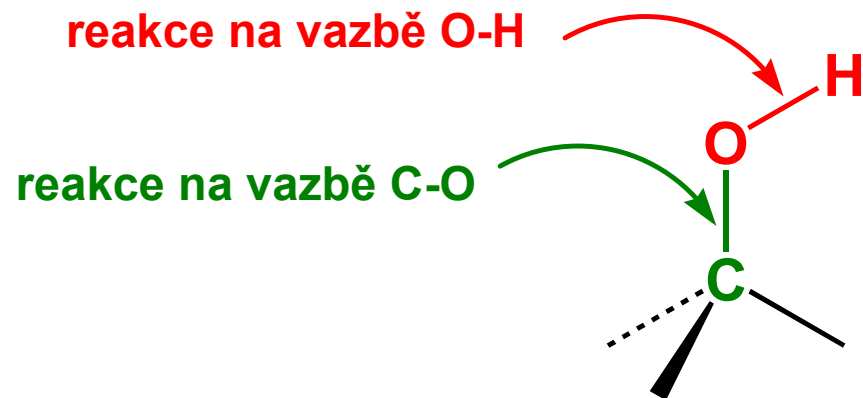
Příprava alkoholů a fenolů: Reakce Grignardových činidel a karboxylových kyselin

Karboxylové kyseliny s Grignardovými činidly adičně nereagují

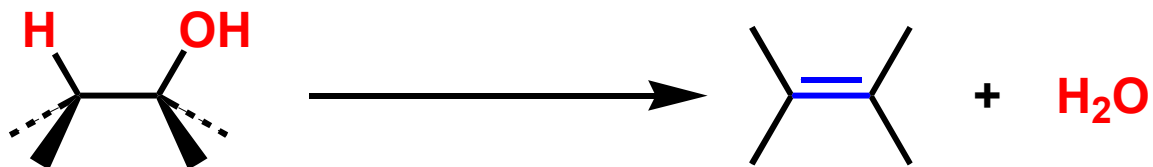
Reakce alkoholů

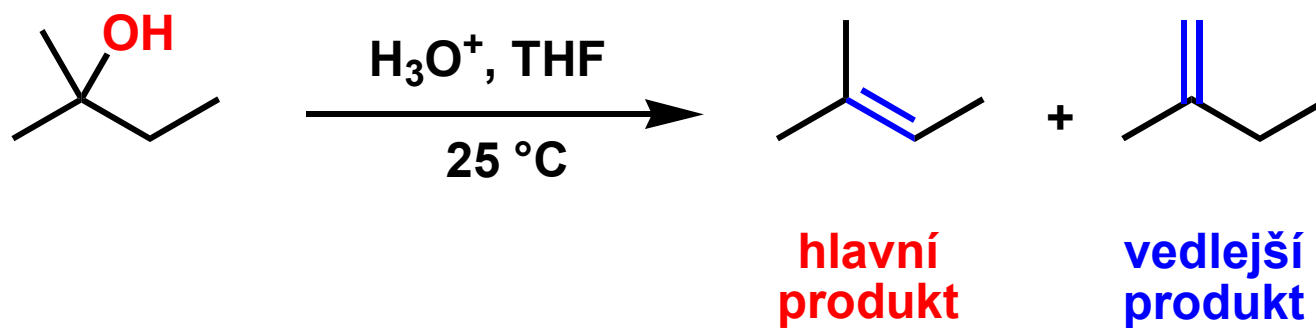
- dehydratace alkoholů na alkeny,
- přeměna alkoholů na halogenderiváty,
- přeměna alkoholů na tosyláty,
- oxidace alkoholů,
- chránění alkoholů

Reakce alkoholů: dehydratace alkoholů na alkeny

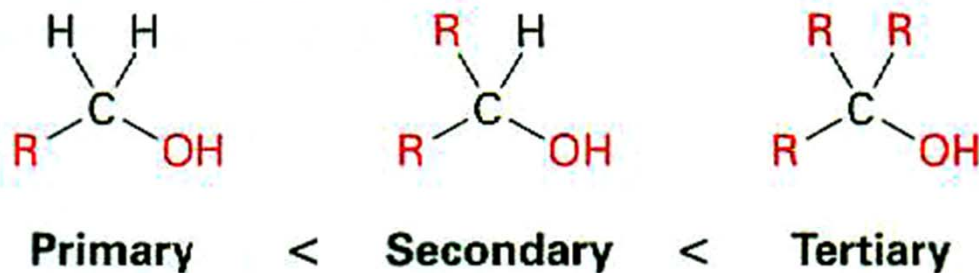

Zajcevovo pravidlo

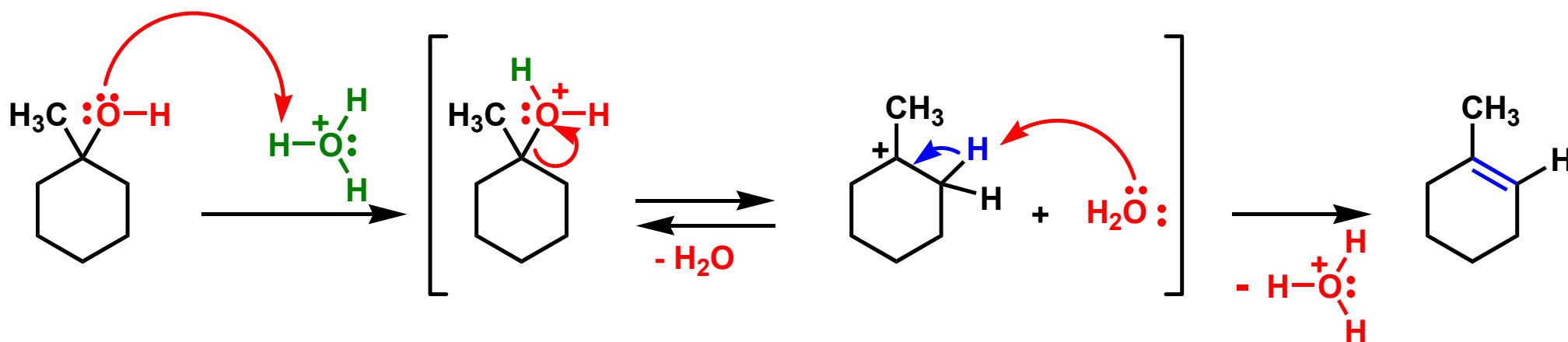

Reakce alkoholů: dehydratace alkoholů na alkeny

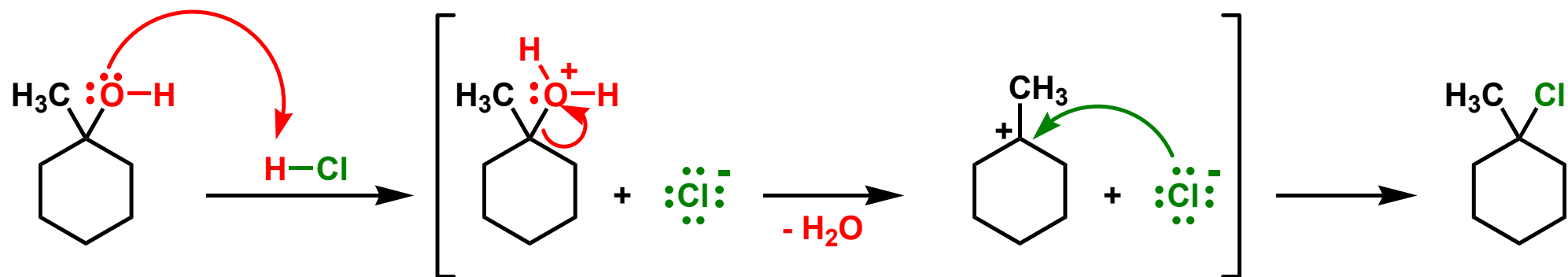

Mechanismus kyselí katalyzované dehydratace terciárních alkoholů (E1)

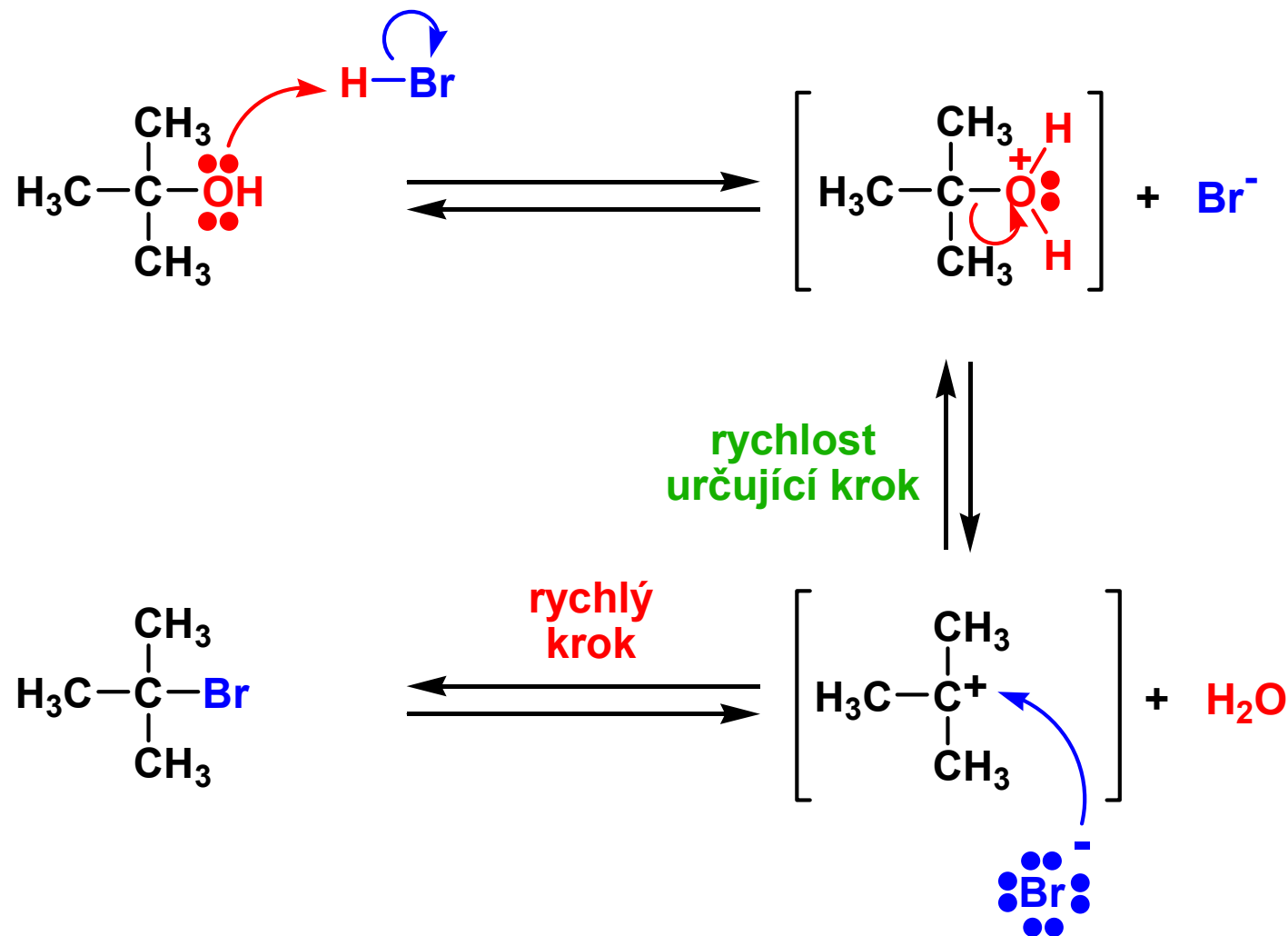
Reakce alkoholů: přeměna alkoholů na halogenderiváty

Terciární alkoholy – s HX – S_N1 mechanismem

Reakce alkoholů: přeměna alkoholů na halogenderiváty

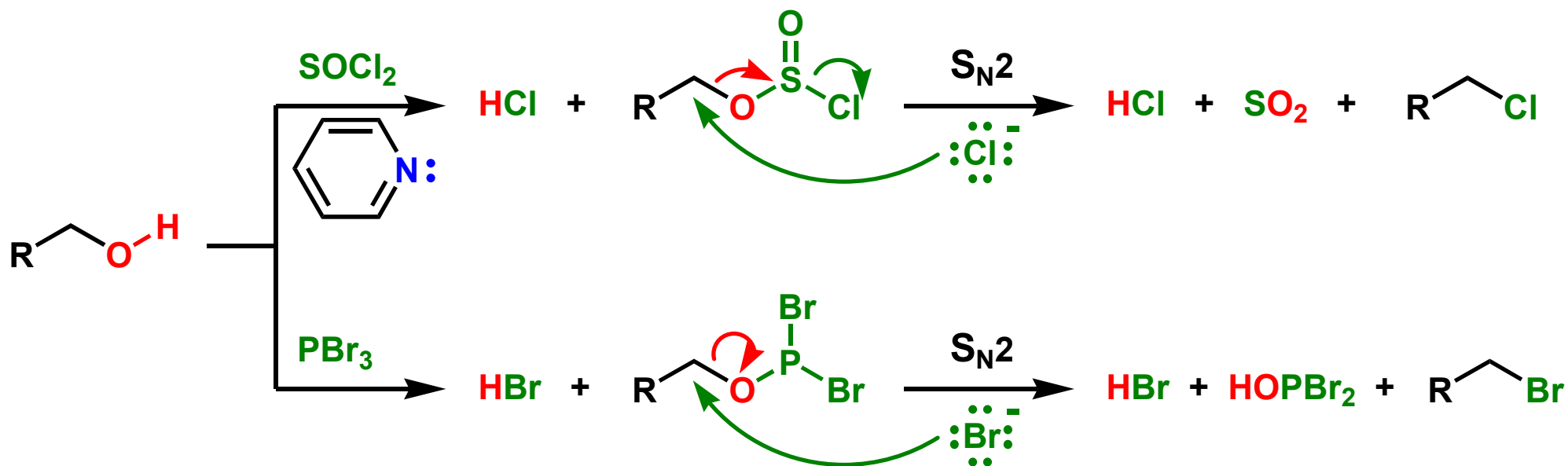
Terciární alkoholy – s HX – S_N1 mechanismem

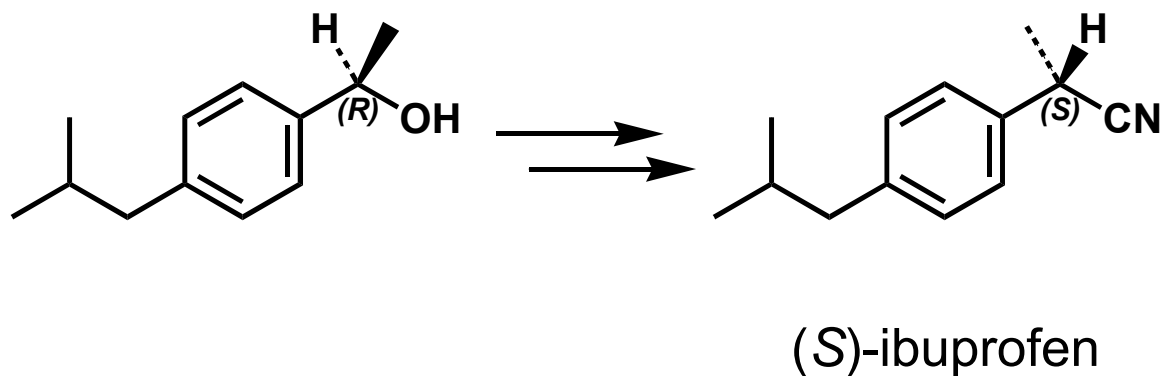
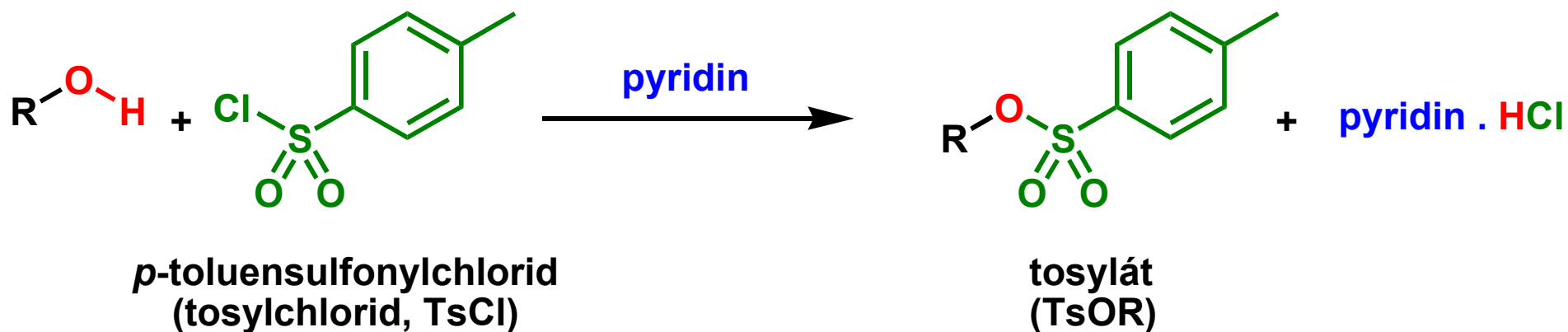
Reakce alkoholů: přeměna alkoholů na halogenderiváty

Primární a sekundární alkoholy – s ~~SOCl₂~~ a PBr₃ – S_N2 mechanismem

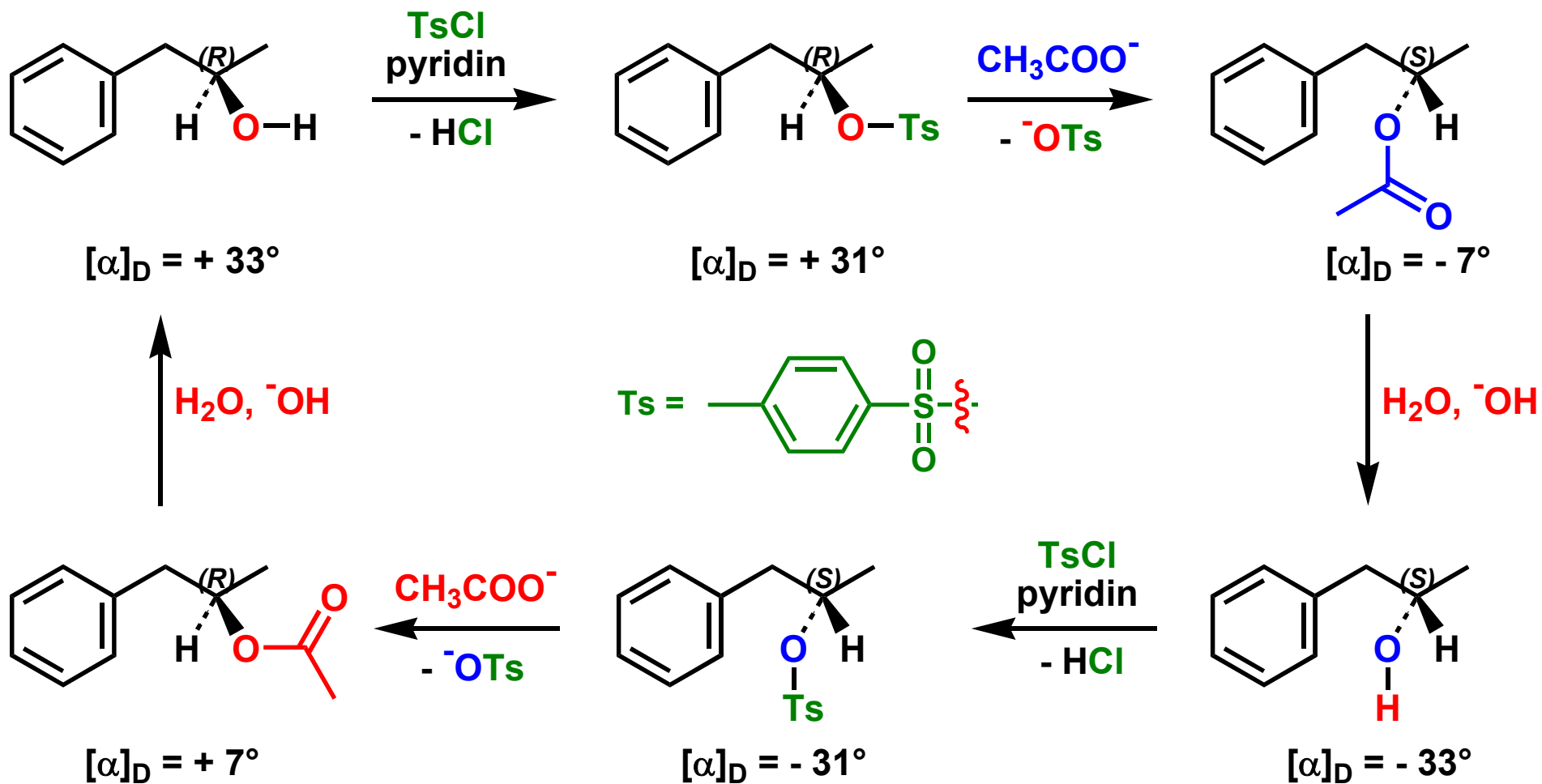
Primární a sekundární alkoholy – s SOCl₂ (pyridin) a PBr₃ – S_N2 mechanismem

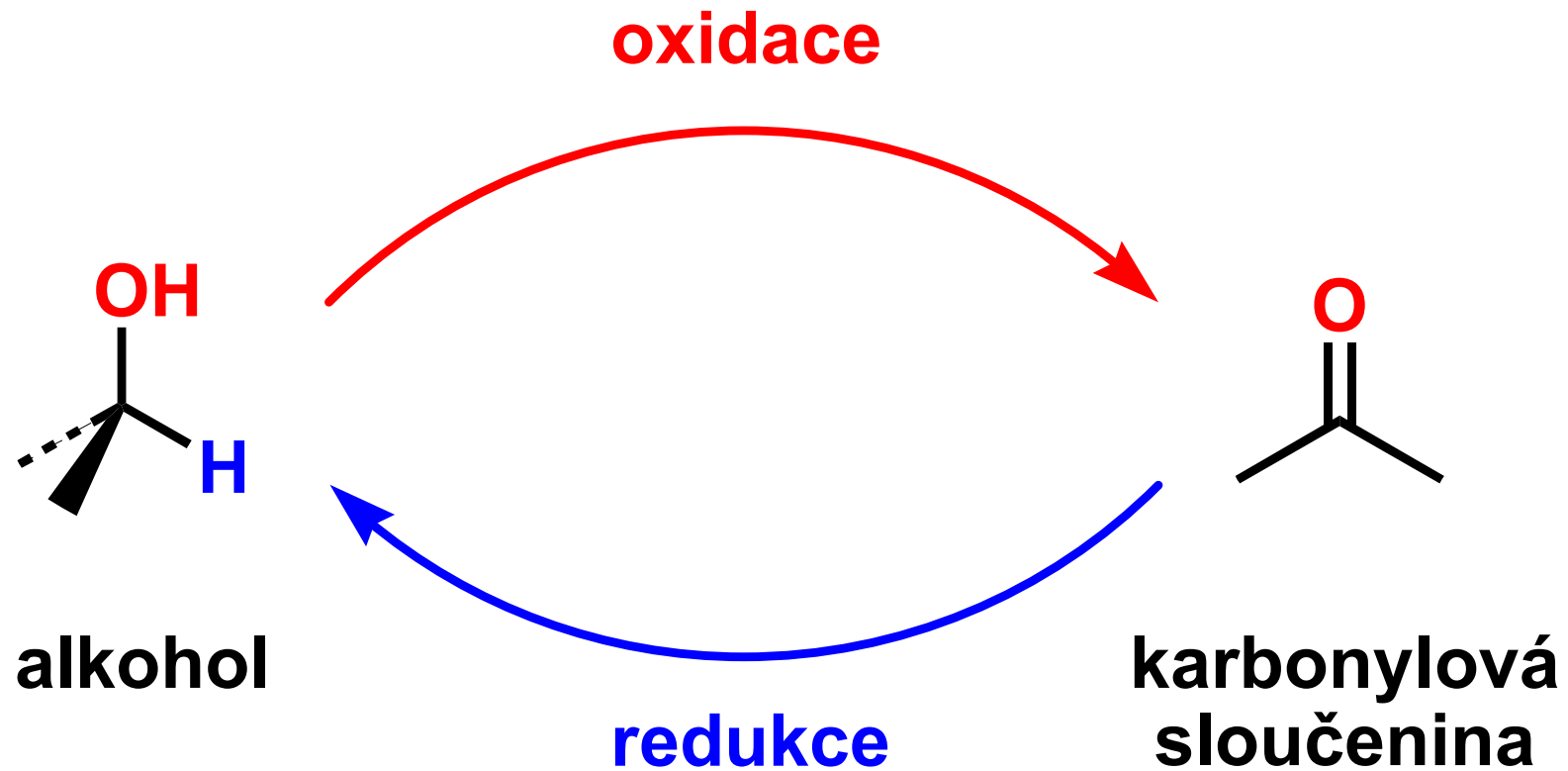
Reakce alkoholů: přeměna alkoholů na tosyláty

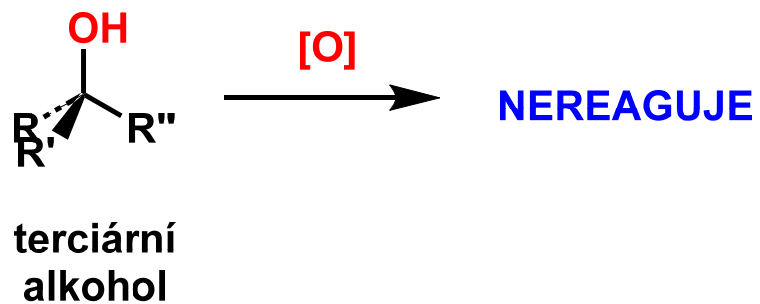
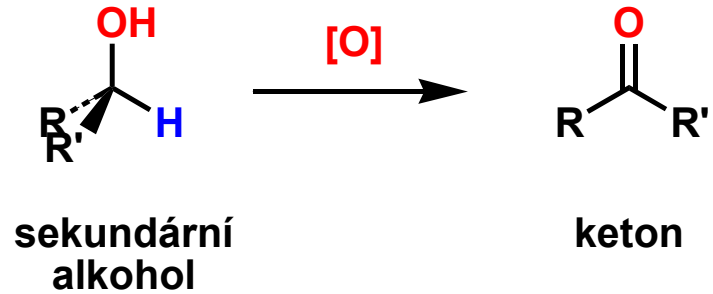
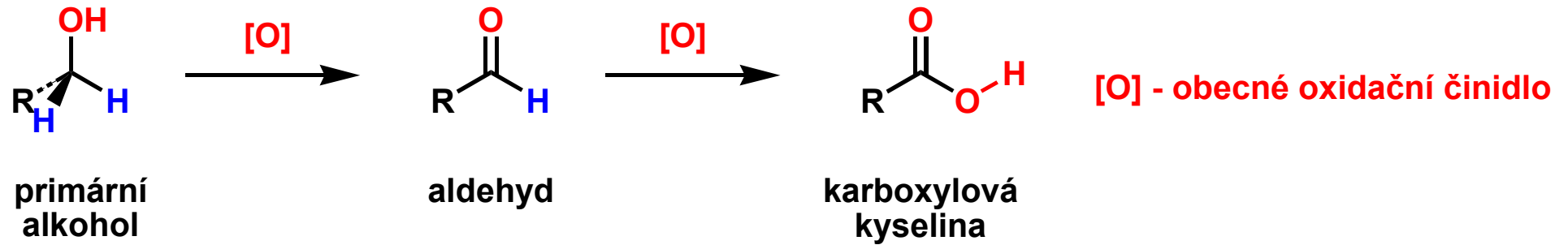
Reakce alkoholů: přeměna alkoholů na tosyláty

Reakce alkoholů: oxidace alkoholů

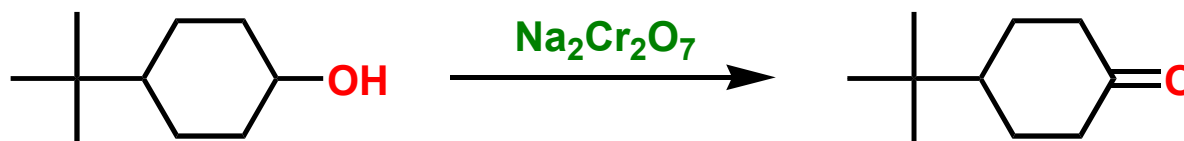
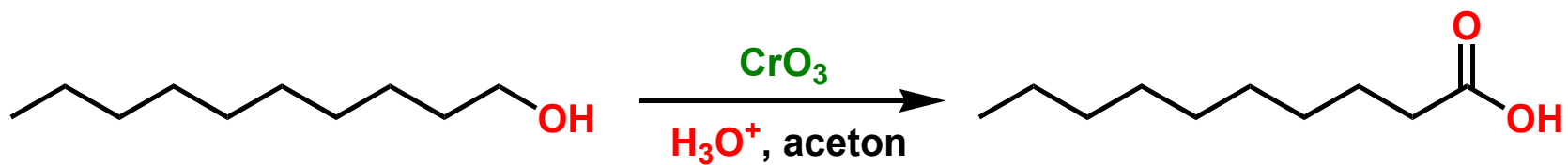

Reakce alkoholů: oxidace alkoholů

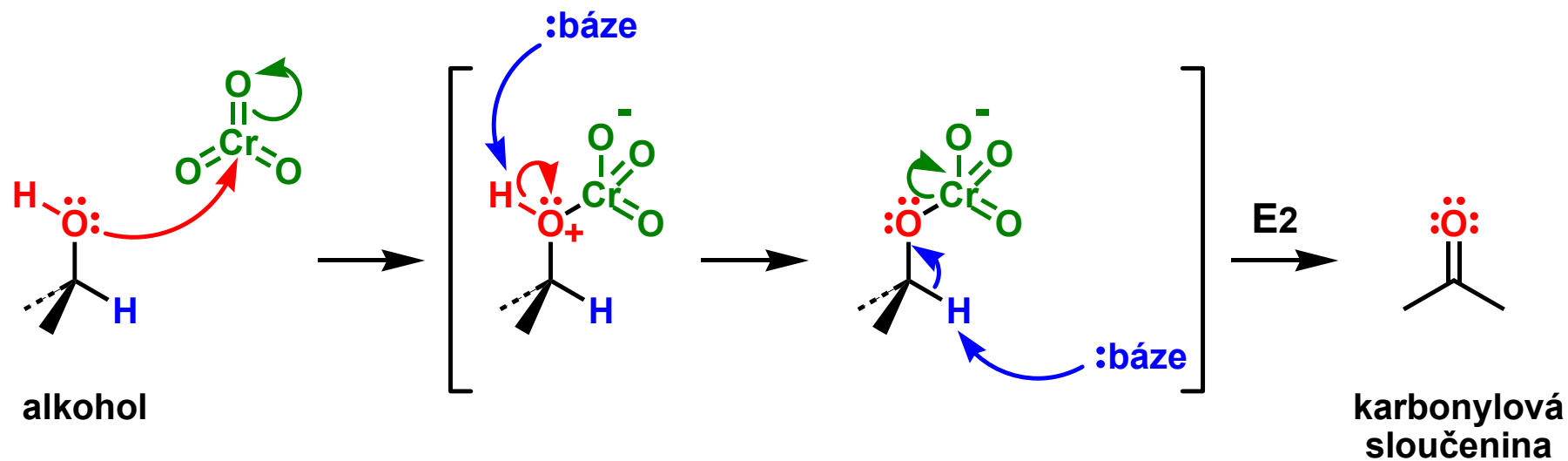

Reakce alkoholů: oxidace alkoholů

Mechanismus oxidace

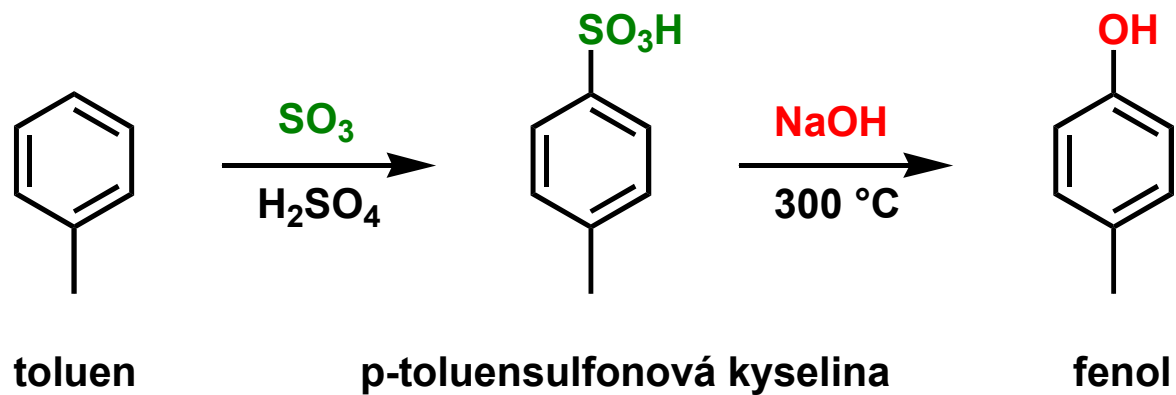
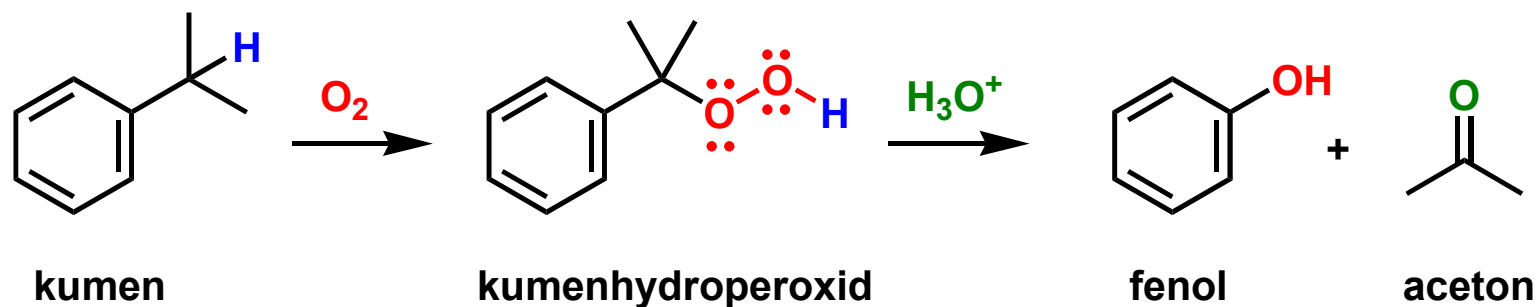
Reakce alkoholů: chránění alkoholů

VYNECHAT!

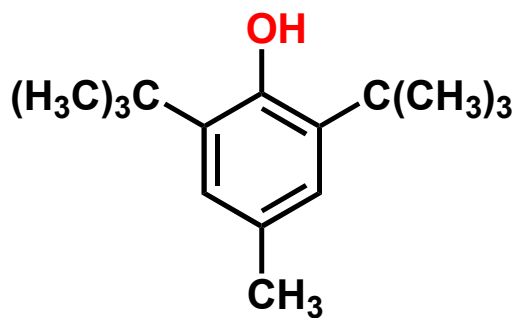
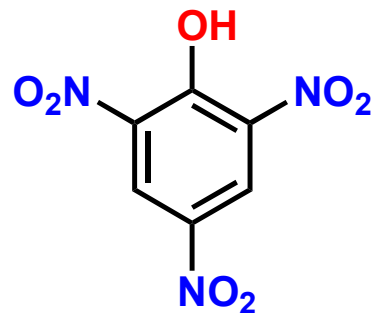
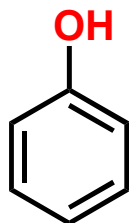

Příprava a využití fenolů

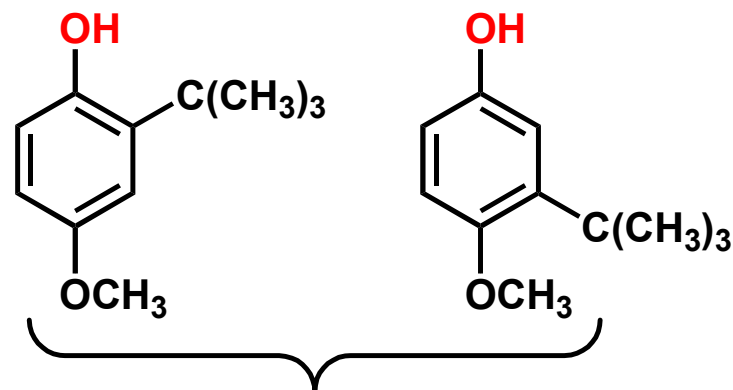
Příprava – z uhlí (v minulosti),
– z chlorbenzenu a NaOH (v minulosti),
– z kumenu (dnes)

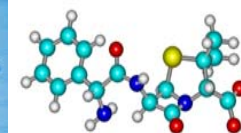
Příprava a využití fenolů

BHT

BHA

Reakce fenolů

Elektrofilní aromatická substituce – předcházející kapitola

Oxidace fenolů: chinony

